

Берасцейскае вознішча

Алесь Каско

45

Вершы

*Брэст
"Шлях"*

1996

ББК 84 (4Бел) 6

К 28

Серыя: Берасьцейскае вогнішча

***Электронная версія кнігі падрыхтавана адмыслова
для Ганцавіцкага краязнаўча-інфармацыйнага партала
www.gants-region.info***

У новым зборніку лаўрэата Літаратурнай прэміі імя А.Куляшова вядомага берасьцейскага паэта Алеся Каско 45 вершаў апошняга часу. Гэта вершы-роздумы пра вечнае і мімалётнае, пра сутнасьць жыцця і месца творчага чалавека ў ім.

ISBN 985-6275-07-5

© Каско Алесь, 1996

Раміаство

Калі ў свой лёс бракуе веры,
няшмат і ў слове глыбіні.

Як часта

мы ўскладняем вершы,
каб не спрасьціць іх да гульні!

Ня ўсім адкрыецца прытворства,
ды самі — мусім разумець:
не для гульні

даў творцам Творца
выслоўліваць жыццё і сьмерць.

Ці не таму так адмыслова
радкі прасьвечвае сыля
тады,

як простым, ясным словам
спрабуем сьвет пераказаць?

* * *

Шчэ іду, шчэ начую ў капе я,
ды на згадкі і тыя скупею;
ад былой маёй веры авечай —
халадэча адна ды сумнеча.
Што здавалася шчодрым і слынным,
прэч плыве павуціннаю плыньню.

Шчэ іду полем восеньскім, позьнім,
не сагрэты каханьнем апошнім,—
стаң твой цёплы і юны завельмі
абвіваю ўюнцом-пустазельлем.
А ня хоча душа засмучацца:
шчасьце — шчасьцем, хаця і ня ў часе.

Шчэ іду, мяне дома чакаюць:
не ў акно, а ў зямлю пазіраюць.
Тын пахілы. Сланечнік зламаны.
Стома бацькава. Зболенасьць мамы.
Шчэ іду — безвыходнасьць людзкая
шчэ пранізвае, не абцякае...

* * *

Я выйшаў пакурыць. Ня шоргнуў і запалкам,
як у цямрэчы, весткаю далёкай буры,
маланка бліснула маркотна і няярка...
Што ж, адзінокі Бог, давай з табой пакурым.

* * *

Адзін з мячом, другі з пяром, з сякерай трэці
сядзяць, бы стоды, не падымуць цяжкіх рук —
з мяча, з пяра, з сякеры пыл густы абтрэсьці,
каб Цмока біць, складаць быліну, ставіць зруб.

Галовы буйныя схілілі ў думе скрушнай:
ёсьць меч, пяро, сякера, ёсьць малойцаў раць,
ды хто ўстаць мусіць першы, плечы разьвінуўшы,
што перш — сякеру, меч, пяро — для справы ўз ьняць?

З мячом, з пяром, з сякераю сядзяць асілкі
і год, і два, — сьсівелі, мохам абрасьлі
і думку думаюць: з чые, з чые абмылкі
яны — як змылкі колісь волатнай зямлі?

* * *

Жахнуцца, крок ступіць ад цёмных вокнаў
і заглушыць віном і стрэл, і крык.
Так гінеш ты. А той, хто глуха войкнуў,
у тысячаў людзей навідавоку
падняўся ў неба... Ты — яго даўжнік.
Даўжнік — няхай ты геній несусьветны,
хай — мараліст, якіх на сто адзін.
Той не пазт, хто ў краі запаветным,
які зрабіўся пеклам апраметным,
бярог сябе, пад кулі не хадзіў.

Няхай бы...

Няхай бы вярбіна-вітальніца
так і пагойдвала гольле ля крайняе хаты,
даруючы і караючы дотыкам мякказялёным
за нячастасьць вяртаньняў маіх.

Няхай бы дарога, што вуліцай стала,
так і паблісквала золатцам жвіру,
не паддавалася ветру, сьпякоце, паводкам
ды ўправе дарожнай, якой даспадобы
чорны, жалобны асфальт.

Няхай бы вяскоўцы на лапіку груду
так і зьбіраліся кожным сухім адвячоркам,
стому прыносілі, водар жытнёвы і траўны
ды чуткі, што недзе за Шляхам Птушыным
(гэта прарочыў якісь Настр.. ат, Бог з ім!)
ёсьць вечная маладосьць.

Няхай бы, як сёньня, у часе зьмяркальным,
так і пыліў, і туманіўся статак,
ціша зьвінела ад конікаў і, бы цыркулярка,
іскрылася сонца над выступам бору,
а маці мая, абярнуўшы на ўкроп палівачку,
шпарка, бяз кія-падпоркі, ішла да варотцаў
сынавы згадкі гукаць.

Няхай бы... Няхай бы ўсё так і было тут
і толькі старэў я адзін — і адзін я
рабіўся ўсё болей тужлівым, аднак жа
з бязьмежжа гадоў і нат з-за бязьмежжа —

атожылкам вербным, жвірынкай дарогі,
подыхам сьпелага хлеба, цяплінкаю сонца,
матчыным словам — хай ценом ад слова!—
вяртаўся, вяртаўся сюды.

З размовы анёлаў у небе над Беларусьсю

“Ці то парода ў іх...

Ці то Прырода
ім не дае сысыці
з накрэсьленых кругоў?
То ў веры каюцца,
усім народам,
то выракаюцца,
усім народам, зноў.”

“Там шчэ натоўп.

Яшчэ няма народа.
А ёсьць ахвярнікі,
якія з году ў год,
каб быў ён,
ходзяць краем эшафота:
яшчэ адно яны,
адно яны — народ.”

Капальшчыкі

Да ісьціны капаюць — да вады —
капальшчыкі калодзежа вясковага.
Рака зьмялела, высахлі брады.
Тым болей поту. І нічога новага.

Адно бязводны храбусткі падзол
ды камяні выкідваюцца з яміны,
і мроіцца пустыня навакол:
сухмень, пясок і яшчарка на камені.

Рыдлёўкі гнуцца, рукі зацяклі,
і той, хто ўнізе, жаліцца: “Ня выйсьці мне
з-пад гэтай непадатлівай зямлі...”
Але зламаны дух пярэчыць ісьціне.

Блішчыць яна на цёмным стылым дне
жывою і спакусьліваю кропляю,
выжыльвацца ахвоціць — і тане,
зьнікае, чым глыбей яе раскопваюць.

У распачы капальшчыкі — канец,
зьбіраюцца шукаць мясьціны іншае,
каб вырас тут, гарбаціўся капец,
як успамін і напамін аб ісьціне.

І першы камень падае сюды,
на дно, нібы цяжар безвыніковасьці,—
тады і выбіўся струмень вады,
якой так не хапала выпадковасьці.

Няпраўда, ня мы
ў маладосьці кідаем
свой куточак радзінны —
кідае нас ён.
Што яго выракаемся
мы —
нам толькі здаецца
ў самотнай гардыні.

Не-не, гэта ён
з нас паволі зьнікае:
штодня — па крупінцы,
па згадцы, па слоўку,
па церушыначцы ў хаце.

Не-не, гэта ён
ад нас аддаляецца:
усё болей пахілы
там плот, і ўсё меней
там глебы ўскапанай,
і гаснуць сьвітанкі
ў вачах у бацькоў.

Нарэшце там дрэвы
адны застаюцца —
затрымліваюцца,
каб гольлем счарнелым
(калі мы вяртаемся)
на нас паказаць,
на нашу
нікчэмную гордасьць.

Напярэдадні

рэферэндуму 15 мая 1995 года

Вось — гвалтоўны гісторыі ход:
пагарджаны вякамі народ,
што душою аглух і асьлеп,
плюне ў мову, і ў сыцяг свой, і ў герб.

І тады, як адвернецца сьвет,
не апомніцеся, прэзідэнт?
— Нет.

Набрыняе крывёй каляндар,
кіне Бога сумленны сьвятар.
Роспач вусны прароку замкне,
вучні ўтопяць жалобу ў віне.

І тады, як сьмерць прыме паэт,
не пакаецца, прэзідэнт?
— Нет.

Шчэ ёсьць вера ў інакшы зыход:
да глумленьня ня дойдзе народ
са сьвятыняў сваіх, напаказ...

І тады, калі грымне адказ,
што ня гнюс ён і не самаед,—
не застрэліцеся, прэзідэнт?
— Нет.

Перад абуджэннем

Хутка, дзіця, ужо ранак,
ты патанеш у сінечы.
Гэта ня мой абяцанак,
гэта твой сьвет чалавечы.

Зоймецца залатаносна
ясны раскрылены промень.
Недзе высока-высозна
промень той птушка пяройме.

Добраю весткаю птушка
спусьціцца на падворак
і праплыве над падушкай,
цішу адгоніць і морак.

Збудзішся ў сонечных гуках,
вымавіш першыя словы.
Дрэвы дадуць табе рукі,
схіляць анёлы галовы...

Як патухалі над домам
зоркі, як курчыўся ветах,
як забірала бяздоннасьць,—
буду адзін толькі ведаць.

З ночы бяссоннае выйду,
стомлены поблізу стану,
скрушнае тайны ня выдам
і павінюся за тайну.

Садоўнік

Садзіць і садзіць
каралеўскі садоўнік
чырвона-кывавыя кветкі
на жытнёвай зямлі,
на зялёных лугах.

Сыціцца барваю неба
і па кроплі сыцяе
на валошкі блакітныя,
на белыя росы,
на сыяды босых ног.

Не зважае садоўнік,
што барва атрутная
ўжо й на палотнах адбеленых
і няма яму чым
сьцерці з рук сваіх кроў.

Хлебам-сырам варону кармлю,
 ёй кідаю то крошку, то скрылік
 на сухую, бы хлеб мой, зямлю,
 на птушыныя чорныя крыльлі.

Спадабляе мой корм і прыгляд,
 прыручу, як ня будзе дурная,—
 хай пад вокны мае, у мой сад
 аж да самай вясны прылятае.

Чорны сад мой — такая ж яна,
 вось і ходзіць па ім, быццам пані,
 ёй сябровак гурма не чутна,
 што над могілкамі гарлапаніць.

Тут зацішна, ніякай бяды,
 добра ўсё ж напаткаўшай апеку:
 што з таго, што ўчарнелі сады,
 што тужліва над ёй чалавеку?

Усё роўна, якая пара
 і ў прыродзе, і ў зболеным сэрцы,
 і з чым цераз прорву двара
 позірк мой гэтак прагне сустрэцца.

Добра ёй, што бяз сьцюжы зіма,
 што жыцьцё маё — скокам ды бокам,
 што са мною галубкі няма
 і што мне, як і ёй, адзінока.

Ул. Някляеву

Напэўна б, і шакал хацеў
таго трывалага спакою,
з якім паважнаю хадою
паўз іх, шакалаў, ходзіць леў.

Вось ён прылёг, вось — паляцеў
за буйвалавай чарадою
і за вярсту ад вадапою
самца ў двубоі адалеў.

Насыціўся, заснуў; тым часам
паўзуць шакалы рэштай мяса
свой вечны голад наталіць.

Загінуць мог — дык пажывіцца
кім зноў было б... Аднак ён сьпіць,
схіліўшы грыву над ільвіцай.

Вінцэсю Вашэку

Сьнег пералётны, пыл і сьмецьце.
Ані вясны, ані зімы.
Шал ветру гэткі, што здаецца:
паперакульвае дамы.

Мігціць, ледзь тлее дух ліхтарны.
Бязьлюдна ў вуліцах, адно
бушуюць дрэвы ды з кавярні
габоя ўсхліпваньне чутно.

Ні спаць, ні думаць... Усё роўна,
хто ў дзьверы грукне: акурат
прымаць гасьцей — будзь там вандроўнік,
п'янтос ці з брытваю вар'ят.

Майстэрня

Гарышча.
Трубы ацяплення
і рэшаты вентыляцыі.
Скрып ліфта —
бы з падзямельля
водгульле цывілізацыі.
Павуцінка восені —
сейсмографам землятруса.
Жалезьзе,
цмяныя ўзоры посьцілкі
дахрыстовага беларуса.
Пад адрэўленым рупна,
сьлізкім карнізам
ручнік — да падлогі,
аблупленай
да звышмадэрнізму.
Ссохлыя щобікі плюшчацца.
З калісьці белае
паперы —
бляклыя вочы натуршчыцы,
натурліва зьбеглае
ў зіхоткасьць інтэргатэлю,
у тлум рэстаранны —
з канапы, падпёртай гантэляй,
з мыйні бяз ванны.
Ня здраджваюць:
пудзіла коршака
ды ломкая зёлка,

вобла са зрэнкай-гарошынкай
ды каляндар з кіназоркай.
І сярод гэтага ачаплення
выказьнік нацыі,
грэючыся ля труб ацяплення,
стынучы ад вентыляцыі,
малое набытым за пенсьёю
пэндзлем рухавым
палатно вышыні еўрапейскае
на гарышчы дзяржавы.

Могіцы

Ці мала тут
 маіх сяброў паснула.
Стаю адзін,
 зусім не абаронены.
— Ку-ку...
Ты пагадай жа мне, зязюля!
Ды: — Ка-а-р!
 Ды: — Ка-а-р! —
заплакала варона.

Адпаваньне

Волецы на даросласьць

Стаяла дзяўчынка ў храме
між чорнага ў ясным, белым
пад Янам сьвятым у раме,
над дзедам сваім зьнямелым.

Тры пальцы ў пучок зьбірала,
вучылася, як трымаць іх,—
жалобнікам патурала:
то бабцы ў сылязах, то маці...

Усім — і айцу сьвятому,
і цётцы, што сьвечкі ўнесла,
і гэтаму — маладому —
з высокай, пад купал, песьняй.

Хрысьцілася, як умела,
за дзеда, за ўсіх наўкола
маленькаю ручкай белай
і чыстаю, бы ў анёла.

А ў левай трымала сьнежны
агарачак парафінны —
і кожны тут быў бязгрэшны,
і кожны тут быў бязьвінны.

Губамі ў адзіны подых
вышэптваліся імёны,
каб духам анёльскім продак
быў тысячна блаславёны.

І еднасьць людзей мацнела
ў тым духу...
Як выйшлі з храма,
спакой, нерухомасьць цела
здаваліся меншай драмай.

Ясьнела ў нябёсах весьніх,
і кожны мог заручыцца:
памерламу — уваскрэснуць,
няжыўшаму — нарадзіцца.

* * *

Блізкасьць позьняе вясны
з раньняй восеньню; густыя
заплываюць туманы
ў надвячоркі залатыя.

Клейкі тапаліны пух
кружыцца, як павуцінкі,
і ніцуюць пухлыя луг
перасохлыя травінкі.

Вось і першы ліст апаў
з пацяжэлай зеляніны,
над балотцам — прэлы пах,
хмаркі — крыльлем жураўліным.

І стаіць такая ціш,
што вярэдзішся пытаньнем:
а ці ёсьць жыцьцё паміж
росквітам і адцьвітаньнем?

Старац

Сярод пусткі, дзе хам расхрыстаў Божы храм,
дзе сады і сядзібы бы вецер зьлізаў,
дзе ў мільён бізуноў дождж лупіў,— гэтак там,
адзінокі, як поле, ён поляю сказаў:

— Эх, пайшло ўсё так-сяк ды наперакасяк,
ліра з кайстрай — сума, з мірам хата — турма,
у старонцы бедлам, на душы кавардак,
і ў прыродзе адвечнай парадку няма.

І сказаў ён: — Мо там, дзе канчаецца сьвет,
дзе пачне яго зноўку прапрашчур Адам,
будзе мужным народ, стане вольным паэт
і пяць наўзахлёб салаўіным садам.

Гэтак поляю сказаў, дзе і храм быў, і сад,
і пачулі яго, і трымалі адказ:
— Памаліся за нас і вяртайся назад,
уваскрэснуць радзіме пакуль што ня час.

Замаркоціўся старац: — Куды ж я пайду?
Я цяпер і магілы сваёй не знайду.

Перамнінасць

Даўно я не ўзіраўся ў ноч,
шчасьлівы быў — ня бачыў ночы.
Яна прыйшла, глядзіць па-воўчы,
прылегла блізка каля ног.

Нібыта хтосьці ноч прывёў,
пакінуў мне,— ён гэткі самы,
якім быў я; мы палюсамі
перамяніліся бяз слоў.

Цяпер узылёт — яму, мне — спад,
ён па-над зоркаваю гушчай
ляціць асьлепла, невідушча —
застаўся мне яго пагляд.

Усё, што ўчора не было
відно з высокага палёту,
адкрылася — маю самоту
бязмежжа цемры працяло.

Сьвятла шукаю ў чарнаце,
якая хіжа іклы шчэрыць.
Баюся, гладжу ноч, бы зьвера:
шарсыцінкі страху на руцэ.

Свой час я мушу прычакаць...
Ну, а пакуль што вочы ў вочы
стаю насупраць чорнай ночы,
як зьвер, гатавай да скачка.

Чорны вір і жоўты месяц
адбярुць і зрок, і слых,
памяць і трывогу ўмесыцяць,
даўні час і гэты міг.

І калі ўзірацца ў вочы
змрочнай бездані рачной,
вір счаруе і сурочыць
неабачлівы спакой.

З берага хіснуцца травы,
лопнуць вербаў карані...
Спыніш голасам ласкавым,
агукнуўшы з цішыні.

Мне, працятаму сурокам,
скажа позірк твой: жыві.
Ды мільгне і ў ім, глыбокім,
жоўты месяц, чорны вір.

Дзудой

Сышліся блізка, штык у штык,
ды сталі сталь не пракалола.
Вінтоўкі прэч. Скрозь немы крык
я ворага ўхапіў за горла.

А вораг — маладзенькі хлюст —
хрыпеў з натугай пад рукамі,
і я адчуў пад імі хруст
між шыяю і пазванкамі.

І пальцы расшчапіў. Стаяў
увесь у дрыжыхах, спацелы, —
як вораг раптам акрыяў,
упарта выпрастаўшы цела.

Зноў рушыў на мяне — і зноў
замкнуліся на горле пальцы,
пакуль ня выпырснула кроў,
пакуль ня стаў і сам баяцца.

Адкінуў цела і пабег,
ня вытрываў — і азірнуўся:
той хлюст, нязломны ў барацьбе,
рукамі да мяне цягнуўся...

Гады крыві — як невады,
ня вызваліцца нашым душам.
Сьню бой. Як ён. І як тады,
адзін другога душым.
Душым.

Балада зорак

Васілю Сахарчуку

Палову жыцця паміж велічных зорак
блукаў я,
забыўшыся ўзяць позірк маці,—
ён зьнізу сьвяціўся тужлівым дакорам,
ды ў зорках
ня рупіўся адлюстраванца.
Ня ўзяў і пагляду бабулі з сабою,
сівой і нямоглай, амаль невідушчай,
што ўсьлед пазірала сваёй злыбядою,—
згубіўся пагляд яе
ў зоркавай гушчы.
Пакінуў каханае вобраз маўклівы,
журлівы і роздумны, бы адвячорак,
а згадаў адно ў ім
сьвятла пералівы
і ўцеху — умею сягаць аж да зорак.
І вочак дачкі, вечна весняй сінічкі,
ня ўзяў я, усклаўшы надзею на Бога,
хоць бачыў,
што бляклі, бы сінія зьнічкі;
пабляклі — выходзіць — з маёй запамогай...
Нарэшце спусьціўся на родны падворак
і стаў ля пахілае чорнае студні,
дзе сотняю,
тысяччу,
безьліччу зорак
лятункі мае астывалі і тухлі.

Нічыйная хата была, і нічыйны
быў сам...

Плакаў скрушна і горка...
А блізка ўздымаліся ў неба жанчыны —
чатыры ўваскрэслыя сыціплыя зоркі.

* * *

За некалькі крокаў спыніліся мы:
далей — ні парома, ні моста, ні лодкі.
І шлях твой — зваротны, і час мой — кароткі,
і з дальняга берага — подых зімы.

І слова няма, каб расстаньне сагрэць,
згубілася слова ў аціхлым мінулым
маім — а тваё яшчэ поўніцца гулам...
— Бяжы! У юнацтва ты можаш пасьпець.

Марудзіш. На хвалі, што бы са сьвінца,
глядзіш і не ў сіле ад іх адарвацца:
— Мне рана — з табою, ды позна вяртацца,
няхай гэтай хвілі ня будзе канца!

Удзячны да скрухі за сьветлы наіў:
яшчэ ты ня ўмееш загадваць наперад —
ня бачыш, што ўжо мой наблізіўся бераг,
што я размаўляю з табою на ім...

Зноў я дома, дома, дома.
І паўзмрок, і цішыня.
І матуля, як мадонна,
ля глыбокага акна.

Кола месяца за ёю,
задуменнай, маладой,
залаціцца чысьцінёю,
быццам німб над галавой.

Цень кідаюць дрэваў шаты,
ды з таго яшчэ відней:
за сыцяною гэтай хаты
мне ні трошкі не вальней.

Што за воля ў паднявольлі
грэшных дум і сумятні
біцца, бы вятрыска ў гольлі,
абрываць, як лісьце, дні?

Адно б доля захацела!
Хату загадзя прашу,
каб адвеялі ад цела
толькі тут маю душу.

Толькі тут ёй будзе добра,
дзе паўзмрок і цішыня,
дзе матуля, як мадонна,
будзе вечна ля акна.

Згубіцца ў жытах ціхмяных,
упасьці на расколіну поля,
злучыўшы дзьве часткі Зямлі,
і скрозь павекі калосься
ўзірацца ў далёкае неба;
шызым вугольчыкам жаўранка,
крэйдаю самалёта
пісаць на блакітнай прасторы
высокія вершы,—
болей за трыццаць гадоў
зьбіраюся гэта зрабіць,
як неаднойчы рабіў у дзяцінстве;
ды жыта пажатае — пожня,
ды каласы ў абмалоце — мякіна,
самалёт і жаўрук праляцелі,
аблокі сыцямнелі, упалі дажджом;
засталася толькі расколіна,
дый тая — закамянелая.

Ноч трымцела і блішчала
ўсё ярчэй, сьвятлісьцей.
Гэта лісьце падаць стала,
высьпелае лісьце.

Быццам шолах лёгкіх крылаў
плыў асеньнім скверам.
Гэта лісьце гаманіла,
гэта лісьце з ветрам.

Чуйны водгук, ясны водсьвет
колішняга шчасьця
веставалі: наша восень
не прыйшла заўчасна.

І зьнікаў, зьлятаў са скроні
халадок іглісты,
і зьбліжаліся далоні
скрозь цяплінкі лісьця.

І гарэла з жалем радасьць,
з жарсьцю — вінаватасьць.
Час начнога лістападу
быў і грэх, і сьвятасьць.

Ты ўсё потым апраўдала
найпрасьцейшай з ісьцін:
гэта лісьце ападала,
гэта проста лісьце...

* * *

Пакідаю віры начныя,
аблокі бязважкіх дзён,
зьвіх уласнай душы
і самоту дваіх.
Пакідаю той бок люстэрка.
Ці знайдуся ў сабе —
у ранейшай будзённасьці,
у звыклай рабоце?
У вершах якіхсьці маіх?..
Гэтак доўга адсутнічаў,
што ўжо і забыўся,
якім быў, кім я слыў
і ці быў я наогул.
У люстэрка гляджуся — там
няма адлюстраваньня.

* * *

Сьняжыцца прыцемак. Са мной нікога.
Улёгся, змоўк пустапарожні брэх.
Схавалася за край платоў дарога,
уткнуліся ў сумёты шапкі стрэх.

Няма ні сьледу да твайго парога:
замецены, нібы апошні грэх.
Ні дня наступнага, ні для былога.
Няпэўны прыцемак. Ніякі сьнег.

Балада граху

Ля залатога парога
яна, мне аддаўшы яблык,
спакойна пайшла да Бога,
а я скіраваў да д'ябла.

І д'ябал за мой учынак
з кагорты сваіх наложніц
найлепшую даў жанчыну
і самы мякчэйшы ложак.

Юрлівасьць начнога балю,
задуха сьлязы і поту
душу маю выбаўлялі
ад распачы і самоты.

Я думаў — яны ўратуюць
ці зьнішчаць, але памалу
забудуся я на тую,
што яблыка не спазнала.

Ды раніцай зноў узьнікла:
балюча падцяўшы вусны,
сьвятое дзіцё, цнатліўка
стаяла сярод распусьніц.

У зрэнках — ні шклінкі лёду,
пагарды ані на твары.
“Твая, — д'ябал мне. — Валодай”.
А я не прыняў ахвяры.

Зьбягаў ад брыды і блуду
і скрушна крычаў я: “Годзе!..”
Дый сёньня яна паўсюды
за мною, як помста, ходзіць.

* * *

Здавалася: ну, вось ён, Храм,
што збудаваў пакаленьні!
Стаў на парог — а ў храме Хам
сагнуў калені не ў маленьні.

Сядзіць і гнюсіць на алтар
ахвяр, што мерлі за свабоду.
Ён — валадар, ён — гаспадар
свайго прыходу і смуроду.

А людзі тупа на брыду
ўтаропіліся, бы авечкі...
...Я нізавошта не ўвайду,
не запалю ў тым храме сьвечкі.

Чалавек-калодзеж

Кіне на самае дно
жменьку зьнічак
ці ранішніх промняў —
засьвіняць і замоўкнуць,
нячутныя для душы.
Ні згадак маленства,
ні рэха былога каханьня
яны не абудзяць;
боль ад стратаў і той
адгукнуцца ня зможа
ў перасохлым ад сьпёкі,
перамерзлым ад сыцюжаў
калодзежы.
Ходзіць па вуліцах
сухі і халодны —
з яго анікому ўжо
смагі не наталіць.
Мо за домам вунь тым
ён рассыплецца друзам,
і рупліва яго расшуфлююць
і вывезуць сьмеццары...
Ён гэтага хоча:
раптам нехта цікаўны,
малады, неабачлівы
зазірнуць заманецца
ды скінецца ўніз;
ці з жахам адчуе,
што робіцца й сам
парожнім калодзежам.

Без адказу

Ахвярам рэпрэсій

1

Хтось прылятае на мокрых вятрах
і апускаецца ўпотай на дах,
звешвае космы з карніза да шкла,
моўчкі глядзіць, покуль ноч не прайшла.

Гэтак ён доўга ўзіраецца ў мой
зыбкі ад дыму бяссонны пакой,
што ад залежаных ног “мурашы”
ў боль пераходзяць датклівай душы.

Смокча па кроплі з таго пачуцця,
што скаланацца змушала дзіця,
скочвацца долу, сьпяшацца пад схоў
ціхіх, загадкавых бацькавых слоў:

“Сыне мой, гэта запозьнены птах
сеў адпачыць на абветраны дах,
ты не трывожся ў ягоны прылёт,—
гэтак ён восень прыносіць штогод...”

Недзе ў маленстве застаўся той птах.
Скуль жа ў пакой зноў панадзіўся страх?
Што ж не дае мне запальваць сьвятло,
хто там відзён скрозь сьвінцовае шкло?

Асатанела бяссоньне — і зноў
згадкі блукаюць у цемры гадоў
мройных, глыбокіх — бяз межаў і дна:
восень і ноч, ноч і восень адна.

Сьцішна цягнуўся тады лістапад,
бацька забраны вярнуўся назад,
ды з той пары ледзь ня кожнай начы
нехта за ім, нібы воран, сачыў.

Позірк мо той жа ў асеньнім акне,
чорны і стылы, згідчэлы і мне?
Дзе ўжо канец? Сьпіць мой сын за сьцяной.
Божа, ня дай яму ночы такой!

Гэта ня мройліва-казачны птах
сеў у чаканьні панура на дах;
гора, як зноўку пачне свой аблёт,—
па чалавеку зьнікацьме народ...

Знаю, жытло не адзіна маё
ніжа сьляпое яго вастрыё,
звыклыя страты ў маёй старане:
бацька вярнуўся, а тысячы — не.

Цьмяныя бліскаўкі ў пройме двара:
лісьце ці сьвечкі ў жалобе гараць?
З полымем гневу бягу да акна —
і адхіляе свой твар Сатана.

Ясьніцца досьвітак; быццам наноў,
 бачу стамлёныя вокны дамоў,
 тухнуць агні, а на зрэнках са шкла
 ўспыхваюць кроплі жывога сьвятла.

Сьвецяцца мокрая космы гальля,
 дыхае сьвежа пад імі зямля,
 плыць пачынае людзкая рака,
 і — ані ворана, ні “варанка”.

Спехам выходжу ў прасьветлены дзень,
 пільна ўзіраюся ў твары людзей:
 а ці зракліся ж пакоры яны,
 страху і ганьбы — зьнікаць без віны?..

...Ноч. Нерухомы пагляд Сатаны.

Церпкі прыцемак, трымценьне
чашы скрушнае, а ў ёй
ледзь улоўны, плыўкі цень мой
ды мінулае маё.

Ды — з завеі, з кругабегу
заблуканьня ў акно —
камячкі сівого сьнегу
апускаюцца на дно.

Набрыняе, перабродзіць
разам з імі мой настрой,
і зьмяркальны дзень народзін
памяну журбой густой.

Прыгублю — павее домам,
над якім нябёсаў сінь
абяцала хоць на момант,
хоць на хвілю ўваскрасіць.

Зараз кволіцца ў спагадзе
і зьнікае, не ўтрымаць,
просіньню апошняй радзіць
мне і памяць зьнебываць.

З новага адліку часу
рэдка будзе сінь відна:
сьнег запоўніць гэту чашу,
выпітую мной да дна.

Адзін

Недакурак на двор шпурне,
бы здагадку аб несустрэчы.
Цішыні паківае ў сьне
цяжкі маятнік па-старэчы.

Абцярушыць пылінкі столь,
у заварніку булькне кіпень.
Сьцень кута — чорны кот — на стол
скокне раптам і драпне кіпцем.

Ён прачнецца, зьдзьмухне сьвятло,
захінецца ў хусьціну змроку,
як няма яго й не было,
аднаго з усіх адзінокіх.

Такія коцяцца дажджы,
бы восень выплаацца мусіць
па ўсіх, каму ня лёс дажыць
да весьніх дзён на Беларусі.

Хай кажуць, што ў чужых краях
ёсьць больш дажджыстыя сезоны,—
няшмат уцехі, знаю я:
няма там страху мёртвай зоны.

Няма там гэтулькі драгоў,
што аплялі ў бязьлюддзі хаты,
і гэтулькі людзкіх сьлядоў,
што змыў сьвінец у Курапаты.

Зацятая дажджы ў нас тут.
Калі ўжо льюць, і бяюць, і косяць,
дык так, што ступіш — і насту-
піш ці на гільзы, ці на косьці.

Не, тут зусім не міражы
і цень ахвяры, і забойцы,—
тут сыпеюць кулі між дажджын,
яшчэ нябачныя, як стронцый.

Україна

Вулкі былі тут нядаўна. Цяпер
плітаў квадраты да хлуд непрыбраны,
ды па-над цэглай пад'ёмныя краны...
Вёсачку горад глынуў, нібы зьвер.

Сьціснуты страхам масіўных платоў
купка хацінак, шматок зеляніны.
Дрэвы расставілі рукі-галіны
і адпусьцілі ў нябёсы буслоў.

Зьбег у лагчыну дрыготкі вішняк,
вымкнула ў поле сыцяжынка-палоска...
Горад плюецца і харкае вёскай,
не адплюецца, пачвара, ніяк.

* * *

У “мех каменны” Слова пасадзіць...
Мо годзе ўжо вылузвацца са скуры?
Зьняволіць — азначае працадзіць
яго праз час і капіляры муру.

Яно свой шлях умее церабіць
і, чыстае зусім ад кан'юнктуры,
раней-пазьней, ды так пасья зіхціць,
што паліць зекры служкам дыктатуры!

Татэлю

Быт мой зноў неўладкаваны.
Шумная хада.
З крана ў дно чугуннай ванны
стукае вада.

Ты ня дома, дык ня войкні.
Волка. Ні рубля...
Хоць вазьмі зірні за вокны:
тут чыя зямля?

Памылілася дзвьярыма
вольнае дзяўчо:
— Вы ня з Крыма?
— І ня з Рыма,
захіні плячо.

Па-варшаўску ў калідоры
ёй гукаюць:
— Ходзь!
Гул гандлёвае канторы
ў люксе насупроць.

Захаці — даставіць рынак
імпарт і ў пасьцель...
Побач — інтэрвечарына:
госьці ўсіх масьцей.

Там частуюць рускай горкай,
п'юць грузінскі чай.
Во, і родная гаворка:
— Дзядзька, не чапай!

Не заснуць... З аконнай рамы
выпукла, як флюс,
б'е неонавай рэкламай
назва "Беларусь".

* * *

Маўчаньня час — глыбокага, як вечар,
час роздуму — журботнага, як восень,
пра шлях нядоўгі ў веку чалавечым,
які прайсьці лёс болей не запрасіць.

Час паяднаньня з несамотным Богам
і цішай траў, што з мудрасьцю заручаць.
З жыцьцём — жыцьцё, з эпохаю — эпоха:
складаецца з імгненьняў неўміручасьць.

Заходзіць сонца, і на даляглядзе
злучаецца зыход з пачаткам шляху.
Так проста адкрываецца суладдзе,
калі сарваць з вачэй павязку страху.

Пасьміхнуся: ці ж я мёртвы?..
І ўваскрэснуць вёска, дом,
і падымуцца сумёты
над асфальтам, над ільдом.

У густым бухматым садзе,
толькі думкаю злаві,
сьнегірок на гольле сядзе,
гарачэйшы ад крыві.

Сьнег акрые позьні шчэбет,
ахіне — а да вясны
будуць струнка граць прышчэпы
пад паветрам галасным.

Сьвет паўстане сьветлым, чыстым,
блізкім... Цераз сорок зім
я паранюся дзяцінствам,
загаюся зноў жа ім.

І падумаецца ўпотай,
што мне жыць яшчэ ды жыць,
хоць і сум блісьне ў сумётах,
хоць сьляза і набяжыць.

Гэта пэўна, гэта існа:
сьвет ня згіне, век міне;
гэтым далям, гэтым высям
існаваць пасья мяне.

Гэта дробязь, гэта проста —
гэта выпадзе адна
кропля з мора, кропля з росаў,
кропля з горкага віна.

Гэта дзіўна, гэта сумна:
ноч за днём, за ноччу дзень
паплывуць далей бясшумна
без мяне — ні ў чым, нідзе.

Гэта час мой, гэта рата
і ніякай навіны;
што прыйшоў — не вінаваты,
што пайду — няма віны.

Гэта трэба, гэта сьніцца:
вы адчулі — не стае
хоць часьцінкі, хоць драбніцы,
хоць крывіначкі мае.

Гэта досыць, гэта выйсьце:
скрозь смугу ці скрозь імжу
ў гэтых далях, гэтых высях
ляжа ўцеха на душу.

Зьмест

Рамяство	3
"Шчэ іду, шчэ начую ў капе я..."	4
"Я выйшаў пакурыць. Ня шоргнуў і запалкам..."	4
"Адзін з мячом, другі з пяром, з сякерай трэці..."	5
"Жахнуцца, крок ступіць ад цёмных вокнаў..."	5
Няхай бы.....	6
З размовы анёлаў у небе над Беларуссю	7
Капальшчыкі	8
"Няпраўда, ня мы..."	9
Напярэдадні рэферэндуму 15 мая 1995 года	10
Перад абуджэньнем	11
Садоўнік	12
"Хлебам-сырам варону кармлю..."	13
"Напэўна б, і інакал хацеў..."	14
"Сьнег пералётны, пыл і сьмецьце..."	15
Майстэрня	16
Могліцы	17
Адпяваньне	18
"Блізкасьць поэзіяе вясны..."	19
Старац	20
Пераменнасьць	21
"Чорны вір і жоўты месяц..."	22
Двубой	23
Балада зорак	24
"За некалькі крокаў спыніліся мы..."	25
"Зноў я дама, дама, дама..."	26
"Згубіцца ў жытах ціхмяных..."	27
"Ноч трымцела і блішчала..."	28
"Пакідаю віры начныя..."	29
"Сьняжыцца прыцемак. Са мной нікога..."	29
Балада граху	30

"Здавалася: ну, вось ён, Храм..."	31
Чалавек-калодзеж	32
Без адказу	33
"Церпкі прыцемак, трымценье..."	36
Адзін	37
"Такія коцяцца дажджы..."	38
Ускраіна	39
"У "мех каменны" Слова пасадзіць..."	39
Гатэль	40
"Маўчаньня час — глыбокага, як вечар..."	41
"Пасьміхнуся: ці ж я мёртвы?.."	42
"Гэта пэўна, гэта існа..."	43
Шкарлупіна	44
"Слушчыся ўніз, да крайняе прыступкі..."	45

Каско Алесь

**К28 45. Вершы.— Брэст: Рэдакцыя газеты “Шлях”,
1996.— 48 с. Серыя: Берасьцейскае вогнішча.
ISBN 985-6275-07-5**

У новым зборніку лаўрэата Літаратурнай прэміі імя А.Куляшова
вядомага берасьцейскага паэта Алесь Каско 45 вершаў апошняга
часу. Гэта вершы-роздумы пра вечнае і мімалётнае, пра сутнасьць
жыцця і месца творчага чалавека ў ім.

ББК 84 (4Бел) 6

К 28

Літаратурна-мастацкае выданьне

Алесь КАСКО

45

Вершы

Выдавец *Уладзімір Базан*
Рэдактар *Яна Нёманская*
Тэхнічны рэдактар *Ігар Бараноўскі*

Здадзена ў набор 10.12.1996. Падпісана да друку 15.12.1996 г. Фармат 70х90/32. Папера афсетная
80 г/м². Гарнітура Times. Афсетны друк. Ум.друк.арк. 1,75. Ул.выд.арк. 1,72. Наклад 450 асобнікаў.
Кошт свабодны. Выдавецтва рэдакцыі газеты “Шлях”, ЛІВ № 1175. 224005 г.Брэст, вул.К.Маркса, 7.
Друк: СП “Арбор”, 220113 г.Мінск, вул.Мележа, 3.

Алесь Каско

45

М